

דף קח

(ע"ב) 'שני שורין אלו עולה ונסתאבו – רצה, יביא בדמיהן אחד. ורבי אוסר. מאי טעמא? משום דהוה ליה גדול והביא קטן' – 'שבכל מקום שנים חשובים מאחד ואפילו שניהם שוין' (לשון רש"י). זו לשון הגאון מטשעבין ז"ל בספרו דובב מישרים (ח"ג ט): 'דהנה כ' דודי הרב הגאון מהר"מ ראפאפארט ז"ל אבד"ק ליקאווא סיפר לי שפעם ביקר את כבוד אאמו"ר צו"ל ברומלוב, ובאותו זמן באו הגבאים מבית המדרש ושאלו לכ' אאמו"ר היות שמזדמן להם לקנות כתרי תורה אחד גדול ושני קטנים – ועבור שניהם דורשים מקח שוה – איזה יקנו? והשיב להם כ' אאמו"ר שיקנו הקטנים – וכאשר הלכו שאל כ' דודי מאאמו"ר המקור לזה, והראה לו כ' אאמו"ר זצ"ל מרש"י מנחות (קח ע"ב ד"ה גדול והביא קטן) שלא דוקא לענין קרבן, שבכל מקום שנים חשובין מאחד אפילו שניהם שוין' (ועע"ש).

הדיוק הוא מלשון 'בכל מקום', שהיה מקום לומר דוקא לענין קרבן שזורים הם ומקטירים מכל אחד ואחד, לכך יש עדיפות לשנים. לזה דקדק רש"י וכתב שהוא ענין כללי.

ואולם נראה שהוכחה חותכת אין כאן שיתכן ודברי רש"י אמורים רק בעל חיים שחשיבותו בכך שהוא בריה שלמה (וכדין 'בריה' לענין ביטול, שאינו תלוי כלל בשווי), אבל בעצמים דוממים, חשיבותם נקבעת רק לפי דמיהם, כך לי עצם אחד גדול כך לי שנים קטנים.

יודלמא עלי להביאו קאמר?... יש לדקדק שאם לא אמר 'עלי', אלא רק 'הרי זה לקרבן' – לא נתחייב בהבאתו ואינו עובר ב'בל תאחר'. ושאמרו (במגילה ת). שלענין 'בל תאחר' נדר ונדבה שוים, היינו רק כאשר נתחייב להביאה, כגון שאמר 'עלי' וכדומה.

וכן יש לדייק מכמה מקומות (ע' ערכין כ: רש"י נדרים ט: ר"ן שם ו. ד"ה מיתבי). ואולם ממקומות אחרים אין נראה כן (ע' תמורה יג): אלא בכל נדבה קיים חיוב הבאה (ע' משא ומתן בדבר בחדושי הגר"ר בענגיס ח"ב יג, א).

'פירשתי ואיני יודע מה שפירשתי, או שאמר לי אבא ואיני יודע מה – הגדול שבתן הקדש' – ואפילו יש לו שלשה, אין הבינוני הקדש אלא הגדול (כמו שכתב הרמב"ם). כי לעולם יש להניח שאדם מקדיש את המובחר. ורק ברישא היות שאמר 'אחד מכבשי' ויש לו שלשה, על ידי אמירתו זו הורעה ההנחה הרגילה וחוששים שנתכוין להקדיש הבינוני, אבל בסתם כשאין כל ריעותא – אין חוששים אלא לגדול (עפ"י שפת אמת).

'בית בביתי אני מוכר לך ונפל – מראהו נפול... יד בעל השטר על התחתונה'. הראב"ד (זכיה ג, ה) הקשה מכאן על מה שכתב הרמב"ם (שם) שהמוכר לחברו מקח שאינו מסוים – שאינו מסומן, ואין ידוע מה מכר לו) – לא קנה כלום. והלא כשאמר לו 'בית בביתי' לא סיים.

וכתב: 'ואולי נאמר כיון שהדבר ידוע שיד בעל השטר על התחתונה – כאילו פירש הגרוע או הנפל או המת'.

[אלא שיש לכאורה לדון בדבר, הלא בשעה שמכר עדיין לא נפל הבית, וכיצד מתברר לאחר זמן שזהו הבית שאותו רצה להקנות, והלא קיימא לן 'אין ברירה', ואם כן שוב חוזרת השאלה הלא נמצא מוכר לו דבר שאינו מסוים (כן הקשה באבי עזרי ריש הל' זכיה. וכתב שם בדעת הרמב"ם (כדברי המ"מ אך מטעם אחר) שאף הרמב"ם לא דיבר אלא במתנה, ומשום אסמכתא, אבל במכר חל הקנין אפילו בדבר שאינו מסוים.

וע"ע חדושי הגרעק"א שהקשה קושיא כעין זו על דברי הרא"ש בגטין.

ואילו היה ניתן להעמיד שמדובר כאן כשנפל מפני ריעועו הקודם, ולא מחמת סיבה מתחדשת, אזי היו מיושבות הקושיות, שעתה נגלה שהוא זה הבית הגרוע שהיה לו בשעת המכר).
 ויש מתרצים כיון שאמר 'בית' וכל הבתים מין אחד הם, נעשה כאומר לו אני מוכר לך חלק משדה פלונית, שקנה אפילו לא סיים החלק. ורק ב'נכסים' ו'קרקעות' שיש בהם מינים הרבה, לא קנה לדעת הרמב"ם אם לא סיים מכירתו (עפ"י מגדל עוז הל' זכיה ומתנה שם. וכן הסכימו הדרישה חו"מ רמא והאור-שמח).

דף קט

'רבי שמעון אומר: אין זו עולה... אין זה נזיר' – כיון שאמר להקריב בבית חוניו – לא חל נדרו כלל.
 נראה שרבי שמעון הולך לשיטתו (קג.) שהנדר מנחה להביאה חצי עשרון או משעורים וכדו' – פטור מכלום, שלא התנדב כדרך המתנדבים (וכן מבואר בתוס' חולין מא: ד"ה ור"ש).

'... נעשה כאומר הרי עלי עולה ע"מ שלא אתחייב באחריותה'. יש לשאול מה בכך שהתנה שאינו חייב באחריות, הלא בכך ששחטה בחוץ הוא מוזיק בידיים ומדוע יפטר? ויש לומר כיון שלכך היתה כוונתו מתחילה שישחט בחוץ, הרי זה כאילו התנה מראש שאם יהרגנה בידיים לא יחול הנדר מעיקרא (ע' תומים עב סקכ"ג).

ועוד יש לומר, כיון שהמזיק את ההקדש פטור [כמו שמיעטו (בב"ק ו.) מרעהו. ואף מדרבנן אינו חייב אלא לבעלים, אבל לא כשהוא עצמו הבעלים. כן נראה לשמוע מדברי רש"י בגטין נג.], אם כן אין לחייבו כאן אלא משום חיוב אחריות שהטיל על עצמו באמרו 'עלי' (כמו שאמרו במגילה ת. 'כיון דאמר עלי כמאן דטעין אכתפיה דמי'), הלכך כיון שהתנה שאינו חייב באחריות, ואף אחריות פשיעה בכלל זה [וכמו שהוכיח מכאן מוהר"ם בתשובה], שוב אין לחייבו כלל; כי מצד קבלת אחריות-פשיעה התנה ונפטר, ומחמת דין 'מוזיק' אין לחייב בהקדש כאמור (עפ"י קצות החשן עב סקי"ד).

וע' אמרי בינה (פסח ה) שכתב להוכיח מב"מ (צט:) שיש חיוב תשלומי הזק כלפי הקדש [מדרבנן]. ויש מי שכתב לחלק (עפ"י ד הגר"ח הלוי) בין קדושת בדיק הבית שהוא ממון הקדש, ובין קדושת הגוף שהוא ממון הבעלים (עפ"י מלואי חושן שם).

עוד בענין תנאי שלא יהא חייב באחריות – עתוס' ר"ה ו סע"א; קצוה"ח רג סק"ב.

'אלא אמר רבא: אדם זה לדורון נתכוין, אמר, אי סגיא בבית חוניו – טרחנא, טפי לא מצינא לאיצטעורי...' ורב המנונא אמר לך, נזיר כדקאמרת, עולה – על מנת שלא אתחייב באחריותה קאמר...'. מבואר בסוגיא שברישא כשאמר 'הרי עלי עולה שאקריבנה בבית חוניו', נחלקו האמוראים האם חל ההקדש על הבהמה ואם שחטה בחוץ חייב כרת, אם לאו. ובסיפא, לענין נזיר – לפי כולם אם גילח בבית חוניו לא חל עליו שם 'נזיר', ואם הקריב קרבנותיו בחוץ – אינו חייב משום 'חוץ'.
 וכתב בלקוטי הלכות (בזבח תודה) שלפי זה מה ששנה התנא 'גלח במקדש' אינו חיוב אלא רשות, שהרי אינו נזיר [וקמ"ל מתניתין שאין כאן חולין בעזרה]. אבל ברישא, נדרו והקדשו חלים שהרי אמר 'הרי עלי עולה', ומחויב להקריב קרבנו במקדש.

לכאורה קשה לפי זה לדעת רבא נצטרך לומר שאפילו ברישא לא חל נדרו ואין כאן הקדש, ואם כן מה בין תנא קמא ורבי שמעון? בשלמא לענין נזירות אפשר לומר שלת"ק הגם שאינו מחויב בהבאת קרבנותיו שהרי הוא כמתנה 'טפי לא מצינא

ב. הרמב"ם סתם וכתב (בהל' ערכין ב, ט) 'לא יפחות מדינר כסף' ולא חילק אם יש שם מטבע פחותה מזו אם לאו (והעירו על כך הכס"מ. וע' גם בשפת אמת. ובספר כפתור ופרח כתב שמעה אינה בצורת מטבע אלא חתיכת כסף במשקל ידוע).

'הרי עלי עולה'; יביא כבש או תור – הפחות שמביניהם באותו מקום.

א. אף על פי שרגילים לקנות הקרבן בירושלם, דעת הנודר לפי מה שהוא רואה במקומו (תוס').

ב. משמע מהרמב"ם שכשאומר 'מן הבקר' – יביא מן המעולה שבמין הבקר דהיינו שור (וע' זבח תודה).

'הרי עלי יין' – לא יפחות משלשה לוגין, שזהו השיעור הפחות לנסכים. 'שמן' – לא יפחות מלוג (כשיעור שמן למנחה, שממנה המקור לנדבת שמן ו'דון מינה ומינה'). רבי אומר: שלשה לוגין (כנסכים, שהרי נדר להביא שמן בפני עצמו (כר' טרפון ולא כר"ש ורע"ק. ע' זבחים צא) ו'דון מינה ואוקי באתריה').

'נחשת' – במשנה אמרו: לא יפחות ממעה כסף. והביאו דברי רב"י בברייתא שנותן כשיעור כלי קטן ביותר של נחשת המושמש במקדש – 'צינורא'. כמו כן הנודר להביא 'ברזל' – יביא כשיעור אמה על אמה, המשמש ל'כליא עורב' שעל גג הבית.

נחלקו אחרונים כאשר יש לדבר קצבה למעלה, שמא יש להחמיר לילך אחר המשמעות המורחבת ביותר (ע' הדושי הגרעק"א ק:).

פרש נדרו ואינו זוכר עתה מה פרש; חייב ליתן את כל האפשרויות עד שיצא מן הספק, כגון שנדר יין לנסכים – מביא כמות של היום המרובה בנסכים (יו"ט ראשון של חג שחל להיות בשבת, שנסכו בו 140 לוג יין), שעד לאותו שיעור הרי זה בספק שמא נדר כמות זו.

כלל נוסף: נדר קטן והביא גדול; לרבי, לא יצא ידי חובת נדרו. ולרבנן יצא.

הלכך, נדר בהמה מסוימת להביאנה שלמים ואינו זוכר מה נדר – לרבי, יביא פר ופרה עגל ועגלה איל ורחלה שעיר ושעירה גדי וגדיה טלה וטליה – שמא נדר אחד מכל אלו ולא יצא באחר. ולחכמים – יביא מהמין הגדול (פר ופרה, איל ורחלה, שעיר ושעירה) ודיו.

נדר 'שחור' והביא לבן, או להפך (והם שונים בטיבן ובתפקידן. עפ"י תוס') – לא יצא.

גם לחכמים לכתחילה אין לו להביא אלא כמו שנדר (אור שמח).

'הרי עלי שור' – קבעו חכמים שיביא הוא ונסכיו במנה. 'עגל' – הוא ונסכיו בחמש סלעים. 'איל' – בשתיים. 'כבש' – בסלע אחד.

מדאוריתא די בכל שהוא, ובלבד שראוי להקרבה (כן משמע בתוס' כאן. וע' בדבריהם בב"ב קסו: וזבחים מה. ושיטמ"ק כריתות י: באות יא – שכדי לקיים 'מבחר נדריך' יש להביא מן המוכר וזהו שיעור כבש בסלע). והרמב"ם פרש ששיעורים אלו הם מחירים הבהמות הבינוניות שבזמנם, ובכל זמן יביא את הבינוני. ואם הביא מן הכחוש – יצא.

נחת לפרש בנדרו הסכום – יביא אותם בסכום שנקב מלבד הנסכים.

דפים קז – קח

קעת. למה נועדו שלשה עשר השופרות (= קופות) שבמקדש?

שבע מהם – יעודם מפורש במסכת שקלים; לשקלים חדשים, שקלים ישנים, מעות לקינין, לגזולי יונה, לעצים, לבונה, וזהב לכפורת. הששה הנותרים נועדו לנדבת ציבור – 'עולת קיץ המזבח'. ונחלקו דעות החכמים על חלוקתם לשה:

חזקיה אמר: כנגד ששה בתי אב שבמשמר, שתקנו לכל בית אב שופר משלו כדי שיהא השלום ביניהם. [שאר החכמים החולקים סוברים שאין לחוש למריבה, והמשמר כולו נשתמש בכל השופרות]. רבי יוחנן: מתוך שהנדבה מרובה, תקנו שופרות מרובים כדי שלא יתעפשו המעות. [והחכמים החולקים סוברים שאין לחוש לעיפוש].

זעירי: כנגד סוגי הנדבות השונות; פר, עגל, איל, כבש, גדי, שעיר – ואלבא דרבי שאומר קטן והביא גדול לא יצא, לכך ייחדו לכל קופה נדבה לבהמה אחרת.

בר פדא: כנגד סוגי המותרות השונים, לכל סוג מותר שימש שופר אחר: פרי חטאות הציבור; אילי אשם (גזילות ומעילות וכד'); כבשי אשם (של נזיר ומצורע); שעירי חטאת של ציבור שברגלים – כל אלו שהפרישו ואבדו, והפרישו אחרים תחתם ונמצאו – ניתקים לרעה, ודמיהן נופלים לנדבה. אבל חטאת הייחד – מותרה למיתה; מותרות כלליים של המפריש מעות לאחד מן הקרבנות הללו, והזולו הבהמות וניתותו המעות; והשופר הששי – למעה קלבון – (תוספת ההכרעות שנותנים להקדש). [החכמים החולקים סוברים שאין לייחד שופר ל'מותרות' – שהרי כולם מותרות הם. וכן מעה קלבון – לשקלים היא הולכת ולא לנדבה, וכדעת רבי מאיר].

שמואל: מותר חטאת; מותר אשם (גזילות ומעילות); מותר אשם-נזיר; מותר אשם-מצורע; מותר מנחת חוטא; מותר עשירית האיפה של כהן גדול. [והאחרים סוברים שמותר מנחת כה"ג אינו בא לנדבה]. רבי אושעיא אמר כשמואל אלא שבמקום מותר עשירית האיפה אמר מותר קינין.

דף קח

קעט. מה היו עושים עם הדברים דלהלן:

א. קלבון.

ב. מותר קינין.

ג. מותר מנחת חוטא ומנחת נדבה.

ד. מותר עשירית האיפה של כהן גדול.

ה. מותר לחמי תודה.

א. הקלבוניות (= תוספות הכרע שנתן השוקל להקדש. רש"י פרש שהכוונה כאן רק כאשר צרפו שני יחידים שתי מחציות ונתנו שקל שלם. ולתוס' מדובר על כל ההכרעות); לדברי רבי מאיר הולכים לשקלים, ולרבי אלעזר – לנדבה. (ומבואר בגמרא שגם האמוראים נחלקו בדבר).

ב. מותר קינין – לנדבה. (לדברי רבי אושעיא, היה שופר מיוחד למותרות הקנין).

ג. מותר מנחת חוטא – לנדבת ציבור (זה מדרש דרש יהוידע הכהן, כל הבא ממותר חטאת או אשם – ילקח בו עולות).

א. משמע מדברי התוס' שלפי שאר האמוראים החולקים על שמואל ור' אושעיא, מותרות מנחה אינם באים לנדבה.

ב. מנחת חוטא שמתו בעליה; יש שכתבו שדינה כחטאת שמתו בעליה, וילכו המעות לים המלח (עפ"י מקדש דוד יט, ז – מהירושלמי סוטה ג, ו. וכן נראה שנקט כהנחה פשוטה ב'גליונות קהלות יעקב'

זבחים ו. וכן נטה בקה"י שם סי' ו. ואילו במנחת חינוך (קכה, יב) דן לומר שלא נאמרה בזה הל"מ והיורש מביאה).

מותר שאר המנחות – אינו בא לנדבת ציבור אלא היחיד משלו משלים ומביא מנחה אחרת (עפ"י רש"י).

ד. מותר עשירית האיפה; לדעת שמואל רבי יוחנן ורבה – באה לנדבה (לפי שנקראת 'חטאת'). ולרבי אושעיא רבי אלעזר ורב חסדא, וכן סיע רנב"י מדברי הברייתא – ירקב (שלדעתם אינה נחשבת 'חטאת' לכל דיניה, שהרי טעונה לבונה).

ה. מותר לחמי תודה (לאחר שקרב הקרבן) – אמר רבה: ירקב (שהרי אינם 'חטאת' לבוא לנדבה, וגם אי אפשר להקריבם בפני עצמם, שלא מצינו לחם תודה הקרב בפ"ע. וא"א לצרפו לתודה אחרת, שאין תודה קריבה בלא לחמה).

קפ. מה דין ההקדשות דלהלן?

- א. 'בהמה זו עולה' ונפל בה מום – האם יכול להביא בדמיה שתי בהמות, או בהמה ממין אחר?
- ב. 'שתי אלו לעולה' ונסתאבו – האם מביא בדמיהם בהמה אחת?
- ג. 'שור זה עלי עולה' או 'שור זה ודמיו עלי עולה' – האם חייב באחריותו כנדר, או אינו חייב – כנדבה? ומה הדין כשאמר 'הרי עלי עולה על מנת שלא אתחייב באחריותה'?
- ד. אחד מכבשי / משוורי הקדש, והיו לו שנים או שלשה כבשים / שוורים – מה יעשה? 'פרשתי ואיני יודע מה פרשתי', או 'אמר לי אבא ואיני יודע מה' – מה דינו?
- ה. 'שור בשורי הקדש'; שור של הקדש שנתערב באחרים – מה יעשה?
- ו. בית בבתי אני מוכר לך' – האם מוכר לו את המעולה או יכול את הגרוע? ומה הדין כשנפל הבית?
- א. אמרו בגמרא שלדברי חכמים במשנתנו, 'שור זה' ונסתאב – אם רצה מביא בדמיו איל. וכן 'איל זה' – מביא בדמיו כבש. ולדעת תנא שבברייתא אליבא דרבנן – לא יביא לכתחילה אחד קטן במקום הגדול, אבל שנים קטנים – מביא בדמיו, הן מאותו מין הן ממין אחר, כגון שני אלים בדמי השור שנסתאב. רבי אוסר להביא אפילו גדול במקום קטן. ולפי תנא דברייתא לא אסר רבי אלא כאשר מביא שנים במקום האחד, שאז הוצרך להביא שתי מנחות בשני כלים ואינו נראה כקיום נדרו שנדר בכלי אחד.

ב. 'שתי אלו לעולה' ונסתאבו; לחכמים, יכול להביא אחד בדמיהם. ורבי אוסר.

- ג. 'שור זה עלי עולה' – הרי זו נדבה ואינו חייב באחריותו ('עלי' – להביאה קאמר).
- 'שור זה ודמיו עלי עולה' (או: 'דמי שור זה עלי עולה'. ערכין כ:): – הוקבעה אחריותו עליו. ואם נסתאב חייב להביא אחר במקומו, אחד דוקא ולא שנים (כן הסיקו לפרש דברי רב מנשיא בר זביד אמר רב).

מבואר בגמרא (קט). שאם אמר בפירוש 'הרי עלי עולה ע"מ שלא אתחייב באחריותה' – אינו חייב.

- ד. 'אחד מכבשי / משוורי הקדש' והיו לו שנים – הגדול שבהם הקדש, שסובר תנא דמתני', מקדיש בעין יפה מקדיש. היו לו שלשה – חוששים אף לבינוני (כן פרש שמואל את משנתנו), שלגבי הקטן עין יפה הוא. הלכך ימתין עד שיומם ויחלל קדושתו על הגדול, ויקריבנו.
- וכן אם הומם הגדול, יחללנו על הבינוני, וצריך להוסיף את הפרש הדמים (עפ"י תו"ט).

'פרשתי ואיני יודע מה פרשתי', או 'אמר לי אבא וא"י מה' – בין בשנים בין בשלשה יש להניח שהגדול שבהם הקדש (שמסתמא אדם מקדיש את המשובח, שכתוב מבחר נדריכם. רש"י).

ה. 'שור בשורי הקדש' – הגדול שבהם הקדש, וגם אם יש לו שלשה – אין חוששים לבינוני. נתערב שור הקדש באחרים – הגדול שבהם ייקרב, וכל השאר – יימכרו לצרכי עולות ודמיהן חולין שחוששים על כל אחד שמא הוא המוקדש, הלכך נמכרים להקדש להיקרב ואינם מתחללים על הדמים, ואין כאן גזל מהקדש כלל, שהרי נותן להקדש את הגדול.

ו. 'בית בבתי אני מוכר לך' – יד הלוקח על התחנתה, ויכול המוכר ליתן לו הגרוע שבביתיו, או מראהו עלייה הגרועה. ואם נפל לו בית – מראהו נפול.

במקום אחר אמרו נותן לו את המעולה בביתו, שכן משמעות הלשון 'בית בבתי' (ע' נדרים נו. ובראשונים). ויש מי שפרש הסוגיא שם שנותן לו את הגרוע מביתו אבל לא עלייה (עפ"י פירוש הרא"ש שם).

דף קט

קפא. א. הנודר קרבן והקריבו במקום אחר, מה דינו?

ב. נדר להקריב קרבן בבית חונו או במקום אחר – מה דינו?

ג. נדר נזירות ופרש בנדרו להקריב קרבנותיו בבית חונו וכדו' – מה דין הנזירות?

ד. מי היה חונו? מה טיבו של 'בית חונו'? ומה דינם של הכהנים ששימשו בו?

ה. מה דינו של כהן שהודה בעבודה-זרה / השתחוה לה / שחט לשמה / זרק דם קרבן לע"ז?

א. הנודר קרבן והלך והקריבו במקום אחר, מלבד שחייב 'כרת' משום שחוטאי-חוק, לא יצא ידי נדרו.

ב. פרש בנדרו להקריבו בבית חונו או במקום אחר – חייב להקריב במקדש. עבר והקריב בבית חונו – לדברי רבי יוחנן ורב המנונא, וכן סיעו מן הברייתא – חייב משום 'שחוטאי חוק', אבל פטור מלהביא אחר למקדש, שהרי זה כאומר על מנת שלא אתחייב באחריותה. והוא הדין אם הקריב במקום אחר מזה שנדר, שהרי שחיטתו הרידה כהריגה בעלמא, כך לי הרגה כאן כך לי הרגה שם. ואילו רבא אמר: אדם זה לדורון נתכוון ופטור משום שחוטאי חוק, ונמצא שלא חלה עליו קדושת קרבן (ואעפ"כ נראה שלכתחילה צריך להקריב במקדש כדתנן במתניתין. וצ"ע).

רבי שמעון אומר: לא חל הקדשו כל עיקר.

הלכה כחכמים ורבי יוחנן ורב המנונא (רמב"ם מעה"ק יד, ז).

ג. 'הריני נזיר שאגלח (כלומר, אביא קרבנותי בתום הנזירות) בבית חונו' – יגלח במקדש (רשות ולא חיוב. זבה תודה). גילח בבית חונו – יצא. רבי שמעון אומר: לא חלה עליו נזירות כלל.

ופרשו הטעם שיצא, שהרי זה כמתנה ואומר שאם לא אוכל להקריב באותו מקום – איני נזיר.

לחכמים, אסור הוא בשתיית יין, ואעפ"י שאין כאן נזירות [שהרי יצא אם גילח בבית חונו ואילו היה נזיר אינו נפטר אלא בקרבנות במקדש], יש כאן שבועה לצער עצמו מין (עפ"י פרוש המשנה לרמב"ם). ואם גילח במקדש נתברר שנזיר גמור הוא (עפ"י תוס' נזיר יא. וע' באור אחר בתוס' כתובות נו.).